

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра загального мовознавства та іноземних мов

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № _____
від « ____ » _____ 2025 р.
Завідувач кафедри Болотнікова А. П.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 014 «Середня освіта»,
спеціалізації 014.02 «Середня освіта (Мова і література (англійська))»

Формування навичок аудіювання як самостійного виду мовленнєвої діяльності в учнів закладів загальної середньої освіти

Виконавець:

студентка 4 курсу, групи 401-ГО
Марушка Марина Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Таловиря Галина Михайлівна
к.пед.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент:

Рябокінь Наталія Олександрівна,
к. філол. н., доцент, завідувач кафедри
філології та соціально-гуманітарних
дисциплін Полтавського інституту
економіки і права Університету «Україна»
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____
кількість балів: _____
Підпис керівника _____

РЕФЕРАТ

БР: 55 с., 1 табл., 42 джерело.

Нові зміни в освітній політиці України спрямовані на інтеграцію до Європейського Союзу зумовлено впровадженням Загальноєвропейських рекомендацій. Саме ці фактори вимагають від вчителів переосмислити підходи до навчання іноземних мов, щоб відповідати сучасним стандартам ЄС і бути конкурентноспроможними.

Сьогодні особливо актуальним стає розвиток навички аудіювання у контексті глобалізації та зростання ролі іноземних мов у професійному і повсякденному спілкуванні. Аудіювання як самостійний вид мовленнєвої діяльності потребує спеціального навчання, оскільки воно передбачає не лише пасивне сприйняття інформації, а й активну повсякденну взаємодію людей при спілкуванні.

Недостатня увага до методики формування умінь сприймати на слух новий текст і розуміти його, зумовлено необхідністю глибшого дослідження цієї проблеми. У зв'язку з цим важливим є вивчення особливостей навчання аудіюванню, щоб забезпечити учням ефективне засвоєння мови через слухове сприйняття.

Цей напрямок дослідження має велике значення для розвитку комунікативної компетентності, тому що вміння сприймати мову на слух є основою успішної взаємодії в реальних умовах спілкування.

Мета полягає в компетентності аудіювання, як процесу сприйняття та розумінню інформації, навчання слухання та розуміння англійської мови для підтримки іншомовної комунікації. Теоретична частина ґрунтується на аналізі наукової літератури, що дозволяє вивчити методи навчання і засвоєння аудіювання. А саме від пасивного сприйняття до активного розуміння тексту. Наочні методи такі як відеоматеріали результативно допомагають у навчанні аудіюванню, оскільки візуальна підтримка полегшує розуміння звукової інформації та активізує образне мислення. Практична значимість дослідження

полягає у розробці вправ для розвитку аудіювання на основі вже виявлених особливостей даної мовленнєвої діяльності.

Представлена методика може бути застосована для підвищення концентрації учнів під час аудіювання на уроках англійської мови. Актуальність даного методу підкреслює його ефективність у зв'язку з природним темпом мовлення, різними акцентами та реальними комунікативними ситуаціями, підвищуючи мотивацію через актуальність та цікавість навчального матеріалу. Поєднання теоретичних і практичних методів дозволяє глибше зрозуміти природу аудіювання та запропонувати ефективні шляхи його вдосконалення.

Ключові слова: аудіювання, методика, методи, інформація, мовленнєва діяльність.

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	2
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ	8
1.1. Характеристика аудіювання та його компетентність	8
1.2. Основні цілі формування компетентності в аудіюванні.....	14
1.3. Фактори успішного формування навичок аудіювання.....	16
1.4. Труднощі сприйняття на слух.....	18
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ	23
2.1. Традиційний метод навчання аудіювання.....	23
2.2. Комунікативний метод навчання аудіювання.....	25
2.3. Інтерактивний метод навчання аудіювання.....	29
Висновки до розділу 2.....	33
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ	35
3.1. Етапи аудіювання	35
3.2. Розуміння на слух	37
3.3. Вправи для володіння навичками аудіювання	39
Висновки до розділу 3.....	46
ВИСНОВКИ	48
SUMMARY	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Володіння англійською мовою на міжнародному рівні є одним із найважливіших чинників для досягнення успіху. Міжнародна комунікація перетворилася на потребу знання англійської мови. У кваліфікаційній роботі представлені ключові аспекти розвитку навичок аудіювання під час уроків іноземної мови для учнів закладів загальної середньої освіти.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в сучасних умовах особливо важливо готувати кваліфікованих фахівців, здатних до навчання, самовдосконалення та відстеження змін у своїй галузі, а також до обміну досвідом із колегами з інших країн. Такий обмін неможливий без володіння іноземною мовою, оскільки ефективне спілкування передбачає не лише ділову комунікацію та роботу з письмовими джерелами, а й уміння сприймати мову на слух, аналізувати почуте та реагувати на почуту інформацію. Саме тому розвиток навичок аудіювання є ключовим для навчальної та подальшої професійної діяльності учнів. Надзвичайно важливим сьогодні є осмислення сутності аудіювання та його характеристик, визначення та аналіз етапів формування цієї навички, виявлення труднощів сприйняття інформації на слух та способів їх подолання, дослідження чинників, що впливають на розвиток компетентності в аудіюванні з англійської мови, а також основних етапів роботи з аудіотекстами.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні аудіювання як окремого виду мовленнєвої діяльності, визначенні основних етапів формування компетентності в аудіюванні, аналізі ефективних підходів, узагальненні теоретичних і практичних знань для організації та проведенні аудіювання на уроках англійської мови, а також у подоланні труднощів, які виникають під час прослуховування аудіофайлів.

Задля ефективного досягнення цієї мети було розроблено такі **завдання**:

- 1) дослідити сутність та структуру компетентності в аудіюванні;

2) виявити чинники, що впливають на успішний розвиток навичок аудіювання;

3) проаналізувати основні цілі формування компетентності в аудіюванні;

4) описати ефективні методи навчання аудіювання в сучасній школі, аргументувати їхню доцільність, сформулювати практичні поради для успішного формування компетентності в аудіюванні, запропонувати систему аудитивних вправ.

Об'єктом дослідження роботи є аудіювання як самостійний різновид мовленнєвої діяльності.

Предмет дослідження – процес розвитку навичок аудіювання під час вивчення англійської мови.

Методи дослідження: спостереження, порівняння, аналіз, синтез, моделювання, опис.

Наукова новизна дослідження полягає в аналізі систематичного застосування розроблених аудіозавдань, яке сприяє формуванню самостійних навичок аналізу та здатності учнів об'єднувати окремі елементи почутого в цілісне розуміння тексту, а також в розробці рекомендацій щодо навчання аудіювання, які ґрунтуються на використанні інтерактивних вправ, спрямованих на розвиток критичного мислення та глибокого розуміння почутого.

Практичне значення роботи полягає у представленні ефективних варіантів того, як краще доносити навчальний матеріал, щоб учні дійсно розуміли і запам'ятовували мову на слух, використанні відеоматеріалів та подкастів для кращого засвоєння нових знань, формулюванні способів підвищення концентрації та мотивації учнів під час аудіювання, активізації навичок сприйняття мови учнями та покращенні якості навчання англійської мови у закладах загальної середньої освіти.

Апробація. Частина дослідження була опублікована у тезах доповіді на тему «Аудіювання як самостійний вид мовленнєвої діяльності», представленій на 77-ій науковій конференції професорів, викладачів, наукових працівників,

аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Том 1. (Полтава, 16 травня - 22 травня 2025 року). Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025.

Структура роботи. Робота складається з реферату, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

1.1. Характеристика аудіювання та його компетентність

Вміння слухати завжди було людською функцією, але саме К.Р. Роджерс і Р. Фарсон були одними з перших, які систематично вивчали й обґрунтували його принципи у 1957 році XX століття. Їхня робота допомогла закріпити вміння активно слухати як критично важливу навичку теорії комунікації, яка виходила за рамки пасивного слухання. Виділяють два підходи для сприйняття інформації: активне та пасивне слухання. Активне слухання – це особливий тип сприйняття мовлення, який вимагає свідомої участі слухача. На відміну від пасивного сприйняття слів, активне слухання передбачає цілеспрямоване зусилля зрозуміти не лише факти, а й емоції, що стоять за словами співрозмовника. Слухач бере на себе відповідальність не просто чути, а й сприяти розв’язанню проблеми мовця завдяки своїй уважності та залученості до розмови [30, с. 1-3].

На початковому етапі вивчення іноземної мови поступово розвиваються п’ять основних навичок – це аудіювання, усне мовлення, читання, письмо та мовленнєве посередництво. Цей процес нагадує природне опанування мови, хоча інтенсивність розвитку кожної з навичок може відрізнятися [14, с. 40]. Аудіювання, аудіовізуальне сприйняття та розуміння прочитаного належать до рецептивних навичок, тоді як говоріння та письмо – до продуктивних. Водночас важливо розуміти, що сприймання мови – це не пасивний процес. Навпаки, рецепція та обробка мовної інформації вимагають активної розумової діяльності й осмислення. Оскільки спілкування завжди передбачає взаємодію між учасниками, дедалі більше уваги приділяється інтерактивному використанню мови. З іншого боку, мовленнєві навички можна класифікувати

як усні та письмові. До усних належать аудіювання, аудіовізуальне сприйняття, говоріння та усна взаємодія. Тоді як до письмових навичок включають розуміння прочитаного, письмо та письмову взаємодію [34, с. 124].

Усна взаємодія – це форма комунікації, яка відбувається за допомогою усного мовлення. Вона охоплює різні аспекти й типи спілкування. До основних елементів усної взаємодії належать:

- загальна усна взаємодія (загальна здатність брати участь у розмові, слухати, відповідати та підтримувати діалог);
- розуміння співрозмовника (здатність правильно сприймати, інтерпретувати та реагувати на висловлювання іншої людини);
- розмова (основна форма усного спілкування);
- неформальне обговорення (вільна, невимушена розмова між друзями чи знайомими);
- формальне обговорення (розмова з чіткою структурою під час офіційних зустрічей або дебатів);
- цілеспрямована співпраця (усне спілкування з метою досягнення конкретної мети спільно з іншими);
- отримання товарів чи послуг (мовленнєва взаємодія під час купівлі, замовлення чи запиту послуг);
- обмін інформацією (надання або отримання усної інформації, пояснень, інструкцій тощо);
- інтерв'ювання та проходження інтерв'ю (ситуації, у яких одна особа ставить запитання, а інша відповідає під час працевлаштування);
- використання засобів телекомунікації (усна взаємодія через телефон, відеозв'язок або інші засоби дистанційного спілкування) [37, с. 70-84].

У вивченні мови в порівнянні з іншими навичкам аудіювання грає ключову роль і становить 55% від усього процесу спілкування рідною мовою. [17, с. 23]. За ними йдуть говоріння (23%), читання (13%) і письмо (9%). Загалом, усне мовлення переважає над письмовим у співвідношенні 95% до 5% [23, с. 160].

Аудіювання (listening comprehension) – це процес сприйняття та інтерпретації мовлення, що сприймається за допомогою слуху. На відміну від аудіювання, слухання передбачає лише акустичне сприйняття звуків, сигналів без розуміння їхнього змісту. Цілю аудіювання може бути як підтримка поточної комунікації під час діалогу з партнером, так і загальне сприйняття інформації, що передається різними засобами. Аудіювання служить зв'язком між учителем та учнем або для взаємодії іноземними мовами між учнями на уроці. За допомогою аудіотекстів, представлених через джерело звуку, учні отримують завдання, а саме – виконати конкретні вправи на розуміння тексту на слух. [34, с. 125].

Аудіювання як самостійний вид мовленнєвої діяльності відіграє ключову роль у комунікації. Воно є не просто фоном, а складним процесом аналізу, інтерпретації та реакції. Ефективне аудіювання вимагає навичок концентрації, емпатії та вміння виділяти ключові слова та ідеї [30, с. 1-3]. Мета аудіювання полягає у навчанні школярів розумінню іноземної мови на слух (слухання), коли її вимовляє вчитель або носій мови у природному темпі, розумінню думки співрозмовника, орієнтуванню в ситуації під час спілкування та аналізі отриманої інформації (розуміння) [11, с. 116-121]. Аудіювання є ключовим елементом у вивченні англійської мови та потребує чіткого підходу. Залежно від мети, виділяють дві основні моделі слухання: інтерактивна й транзакційна [36, с. 54-55].

Інтерактивна модель – це слухання під час спільної розмови та комунікації з людьми, у якій вони взаємодіють між собою або носіями мови. Мета якої полягає у створенні комфортних умовах, де співрозмовники по черзі спілкуються, виступаючи у різних ролях – як слухачів, так і мовців. Перевага цієї моделі полягає у можливості дискусії між учасниками розмови. Якщо одна особа щось не зрозуміла, вона може перепитати інших, попросити роз'яснення, переказати інформацію іншими словами, і завдяки цьому бесіда буде продовжуватися.

Транзакційна модель – це прослуховування інформації за допомогою джерела інформації. Це повідомлення не має зворотного зв'язку та надходить лише від адресанта. Усі люди, які слухають цю інформацію, є одержувачами, яким потрібно зрозуміти, про що йдеться у цьому контексті. Недолік цієї моделі полягає в тому, що матеріали надходять лише від самого відправника, тому з цією інформацією неможливо взаємодіяти – відбувається одностороннє аудіювання. Транзакційна модель вимагає від людини розуміння повідомлення на слух без допоміжних роз'яснень. Щоб усунути прогалини в розумінні ми звертаємося до письмового варіанту сказаного тексту [15, с. 181].

Аудіювання є складною мовленнєво-розумовою діяльністю, яка ґрунтується на природних здібностях людини, розвивається протягом життя та дає змогу сприймати звукову інформацію, фіксувати її в пам'яті або на письмі, а також аналізувати та оцінювати її відповідно до інтересів чи поставлених завдань. З психофізіологічного погляду аудіювання поєднує три основні компоненти: перцептивний, мисленнєвий і мнемічний. Перцептивний аспект полягає у безпосередньому сприйнятті звукового повідомлення. Мисленнєвий компонент пов'язаний із логічною обробкою інформації, включаючи такі операції, як аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, абстрагування та конкретизацію. Мнемічний аспект передбачає виділення ключових ознак мовних одиниць, їхнє запам'ятовування, порівняння зі збереженими в пам'яті еталонами та подальше впізнавання [22, с. 283].

У рідній мові діти вже мають сформовані стратегії аудіювання, що дає їм змогу зрозуміти почуте, тоді як у вивченні нової мови ці стратегії ще тільки мають бути сформовані. Одним із ключових завдань навчання англійської мови є створення таких навчальних ситуацій, у яких учні зможуть поступово навчитися розпізнавати звуки, слова та речення, наділяти їх змістом і розвивати власні стратегії ефективного аудіювання англійською мовою. [32, с. 118]. Успішність аудіювання залежить від ступеня володіння учнями мовленнєвих навичок:

- фонетичні навички виявляються у здатності сприймати окремі звуки та розрізняти їх в мовленнєвому потоці, а також визначати інтонаційні особливості;
- лексичні навички полягають у вмінні розпізнавати звукові образи слів і словосполучень та миттєво їх усвідомлювати;
- граматичні навички передбачають здатність ідентифікувати на слух граматичні форми та прогнозувати синтаксичні конструкції.

Також важливим є вміння використовувати процедурні знання в реальному житті. До них належать соціокультурні навички, наприклад:

- мовленнєва поведінка, як поводитися носії мови під час розмови;
- немовленнєва поведінка, які жести чи міміку вони використовують;
- аудіювання, як розуміти мову на слух [6, с. 19-30].

Успішне вивчення мови залежить не лише від знань, навичок та мотивації до навчання, а й від рівня компетентності учнів в аудіюванні. Цей термін стає дедалі популярнішим у педагогіці, оскільки його можна оцінювати та розвивати, що сприяє підвищенню ефективності навчання [40, с. 7]. Компетенція – це певний стандарт, досягнення якого свідчить про здатність успішно вирішувати конкретні завдання. Компетентність – це оцінка того, наскільки особа відповідає цьому стандарту, тобто рівень її умінь, знань та обізнаності у певній сфері. Отже, компетентність виступає якісною характеристикою людини, ґрунтується на інтеграції знань, досвіду, пізнання, спостереження, розуміння та має оцінювальний характер щодо досягнення або недосягнення встановленої норми [7, с. 224-233].

Компетентність в аудіюванні – це здатність сприймати на слух автентичні тексти різних жанрів і видів, розуміючи їхній зміст на різних рівнях в умовах як прямого, так і непрямого спілкування. До її складу входять відповідні знання, уміння, навички та комунікативні здібності [40, с. 7-8]. Першим компонентом компетентності в аудіюванні є мовленнєві, навчальні, організаційні, інтелектуальні та компенсаційні вміння, що дозволяють

ефективно сприймати та аналізувати усне мовлення. Мовленнєві навички аудіювання передбачають:

- здатність виокремлювати основну інформацію в аудіотексті та передбачати його зміст;
- уміння відбирати ключові факти, не зациклюючись на другорядних;
- здатність не зважати на незнайомі мовні одиниці, які не впливають на загальне розуміння змісту;
- уміння вибірково сприймати потрібну інформацію з прагматичних текстів, спираючись на мовну здогадку та контекст.

Навчальні вміння відіграють важливу роль у процесі аудіювання. До них належить, зокрема, уміння ефективно використовувати електронні засоби навчання, що значно покращує сприйняття та засвоєння інформації. Організаційні вміння також є невід'ємною частиною компетентності в аудіюванні. Вони передбачають здатність до самостійного навчання, що включає планування роботи, контроль власного прогресу та вміння адаптуватися до різних навчальних ситуацій. Інтелектуальні вміння забезпечують глибоке розуміння почутої інформації. До них належать:

- прогнозування змісту на основі контексту;
- критичне оцінювання інформації;
- поєднання способів запам'ятовування та логіко-сміслових прийомів під час слухання;
- систематизація та класифікація отриманих даних для кращого засвоєння.

Компенсаційні вміння допомагають подолати труднощі під час аудіювання, такі як сприйняття інтонації, ігнорування незнайомих слів, які не впливають на загальне розуміння. Комунікативні здібності передбачають здатність слухати без перебивань, адекватно реагувати на слова співрозмовника, враховувати почуте, виявляти повагу до мовця, а також розуміти контекст спілкування [6, с. 19-30].

1.2. Основні цілі формування компетентності в аудіюванні

«Аудіювання відіграє ключову роль у знайомстві з новою мовою», вважали У. Хойссерманн і Х.-Е. Пієфо [28, с. 19].

На базовому рівні А2 учень спроможний розуміти на слух найпоширеніші вирази та фрази, що стосуються повсякденних тем або основних потреб. Також він може сприймати інформацію про події, послуги, товари, відеоігри, подорожі та уривки з історій. Під час перегляду мультфільмів, кінофільмів, телепередач та відео учень здатний відстежувати зміну теми в новинах та формувати загальне уявлення про їхній зміст. Головна мета на цьому рівні – уловити суть повідомлень про погоду, спорт, телевізійних новин, пов'язаних із подіями, якщо візуальний ряд підтримує текстовий коментар.

На середньому рівні В1 підліток розуміє ключові думки в розмовах або під час прослуховування текстів на знайомі теми, якщо мова вимовляється чітко й у звичайному темпі. Також він може сприймати основні моменти радіопередач та нескладні записи на знайомі теми, наприклад, опис свята. Коли учень переглядає фільм, телевізійну програму, новини чи відео, він повинен розуміти основну частину інформації з телепередач, таких як новини, інтерв'ю чи короткі лекції, якщо вони подані чітко та не надто швидко. Користувач вловлює суть телепрограм на знайомі теми за умови повільного та чіткого викладу й здатен стежити за фільмами, де більша частина сюжету передається через дії та зображення, а мова персонажів є простою [37, с. 52-73].

Вчителі можуть адаптувати навчальний процес, інтегруючи різні види вправ з аудіювання, щоб допомогти учням розвинути цю навичку. Важливо не лише що вони слухають, а й як вони це роблять – вибір матеріалів і спосіб сприйняття мають бути цілеспрямованими. М. Рост запропонував класифікацію з шести типів аудіювання, які базуються на способах роботи з інформацією та допомагають учням глибше її аналізувати. До них належать:

- “intensive” інтенсивне аудіювання;
- “selective” вибіркоче аудіювання;
- “interactive” інтерактивне аудіювання;
- “extensive” розширене аудіювання;
- “responsive” реагувальне аудіювання;
- “autonomous” автономне аудіювання.

Інтенсивне аудіювання передбачає концентрацію учня на розпізнаванні окремих звуків, слів, граматичних структур або на точному розумінні змісту висловлювання. Вчитель у цьому випадку оцінює точність виконання завдання та надає зворотний зв'язок.

Вибіркове аудіювання спрямоване на виконання конкретних завдань, під час яких учень або виділяє основні ідеї, або шукає певні деталі. Іншими словами, мета такого аудіювання – знаходження потрібної інформації. Роль вчителя полягає в оцінюванні успішності виконання завдання.

Інтерактивне аудіювання – це активний двосторонній процес, під час якого слухач бере участь у комунікації: уточнює інформацію, підтверджує її правильність, чергується в розмові. Такі завдання передбачають не лише сприйняття мови, а й активне реагування, а також спільне з партнером побудову діалогу для досягнення спільної мети. Вчитель надає зворотний зв'язок та оцінює результати.

Екстенсивне (розширене) аудіювання охоплює широкий спектр дій, спрямованих на загальне розуміння та отримання задоволення від прослуховування. Воно передбачає тривале сприйняття мовного матеріалу із цілями, які виходять за межі мовного навчання. Вчитель може навчити уникати труднощів і максимально використовувати переваги цього виду аудіювання.

Реагувальне слухання – це практика, яка спрямована на розвиток в учнів здатності реагувати на змістовні, культурні та емоційні аспекти почутого. У завданнях акцент робиться не стільки на розумінні, скільки на реакції слухача на отриману інформацію. Вчитель має підтвердити результати учня.

Автономне аудіювання стосується самостійного керування процесом слухання без участі вчителя. Учень сам вирішує, що, де, коли, з якою метою і як довго слухати. Завдання полягає у визначенні успішних учнів [21, с. 183].

Для формування збалансованої системи навчання аудіювання доцільно поєднувати всі шість типів вправ, зосереджуючись на тих, що сприяють активній взаємодії та найкраще реалізують навчальні цілі та критерії оцінки. Існують різні підходи до побудови уроків, спрямованих на розвиток аудіювання. Вони можуть варіюватися від вільного, непримусового сприйняття тексту (прослуховування заради задоволення без додаткових завдань) до складних вправ із детальним аналізом змісту.

1.3. Фактори успішного формування навичок аудіювання

Загальний темп мовлення визначається двома показниками: кількістю слів, вимовлених за хвилину, та кількістю мовленнєвих пауз. Аналіз цих параметрів свідчить про відмінності між повільним і швидким темпом мовлення. Ці відмінності зумовлюються різними чинниками: типом і жанром тексту (монолог чи діалог, розповідь, опис, повідомлення, поезія чи проза), важливістю переданої інформації (значущі факти подаються повільніше, менш важливі – швидше), а також особливостями лексико-граматичної структури конкретної мови. В англійській мові кожне слово передає більше інформації і середня довжина слова становить 4-5 літер, тому стандартна швидкість мовлення англійською становить 140-150 слів за хвилину. Для ефективного запам'ятовування аудіоповідомлення доцільно прослухати його 2-3 рази залежно від виконання вправ і мовленнєвого досвіду учнів [3, с. 283-284].

Крім того, сприйняття аудіотексту ускладнюється його тривалістю, яка залежить від обсягу матеріалу. Обсяг аудіотексту є нормативним показником для кожного класу і використовується для ефективного планування уроку та раціонального розподілу часу між різними видами мовленнєвої діяльності. [2, с. 126-127]. Щоб уникнути труднощів, пов'язаних із тривалістю звучання,

Міністерство освіти і науки України виділили наступний обсяг аудіозапису, який повинен бути прослуханим під час тренування аудіювання:

- 2-3 хвилини для 5-6 класів;
- 3-4 хвилини для 7-9 класів [4, с. 54].

Навчання аудіювання слід починати з коротких текстів і поступово збільшувати їхню тривалість, проте надмірне розширення обсягу аудіоматеріалів не є доцільним [2, с. 126-127]. Як зазначає С. Меннінг, завдяки темпу, дикції, інтонації та манері мовлення слухачі здатні не лише краще розуміти зміст, але й самого мовця. Це дозволяє слухачам швидше адаптуватися до ситуації та зробити сприйняття більш живим [42, с. 2]. На початку будь-якого процесу слухового сприймання завжди стоїть прагнення зрозуміти почуте [22, с. 58]. Тому потрібно мотивувати учня слухати текст, викликаючи в нього інтерес. Для успішного процесу розуміння одного інтересу мало. Однак цього недостатньо для повноцінного розуміння. Слухач має володіти достатнім словниковим запасом, мовними навичками та знаннями теми. Якщо учень не знає значної частини слів з аудіозапису, зрозуміти його не вдасться. Аналогічна ситуація зі змістом: без базових знань про предмет обговорення його зміст залишиться незрозумілим [14, с. 73-74].

Для розвитку мовлення та формування здатності самостійно висловлюватися учню необхідно отримувати достатню кількість якісних мовленнєвих зразків. Саме активне говоріння відіграє ключову роль у вивченні мови. Власні спроби висловлюватися активізують і поглиблюють пасивні знання. Надмірний акцент лише на сприйманні інформації без мовленнєвої практики уповільнює засвоєння мови. Саме тому навчання говорінню має йти разом із прослуховуванням іноземного мовлення. [14, с. 41-42]. Для успішного формування навичок аудіювання мелодика, логічний наголос, паузація та ритміка повинні виконувати експресивну мовленнєву функцію. Отже, учень повинен зрозуміти емоції, явища та факти, про які говориться в аудіотексті. Також треба звернути увагу на використання

заголовків, особливого шрифту, кольору, схем, таблиць, предметної наочності та допоміжних засобів, які удосконалюють фонематичний слух.

Малюнки та зображення завдяки роботі зорового аналізатора використовуються як орієнтири-підказки залежно від цілей аудіювання. Під час слухання з подальшим відтворенням інформації вони відіграють важливу роль, оскільки сприяють здогадці, активізують інтерес і допомагають краще запам'ятовувати послідовність фактів з аудіотексту. Крім того, візуальні підказки підвищують точність і повноту розуміння та покращують обробку інформації завдяки одночасній роботі слухового і зорового аналізаторів. З часом учні адаптуються до мовлення вчителя і розуміють його без зусиль [2, с. 128-129]. Успішність аудіювання залежить від індивідуально-психологічних особливостей слухача, таких як пам'ять, рівень розвитку мовленнєвого слуху, здатність концентрувати увагу та зацікавленість у темі. Також важливим є мовленнєві особливості аудіотексту, зокрема його відповідність мовленнєвому досвіду та рівню знань учнів. Крім того, на ефективність сприйняття впливають зовнішні умови, такі як наявність шумів, якість звуку або можливості повторного прослуховування.

1.4. Труднощі сприйняття на слух

Слухання та аудіовізуальне сприйняття – це складні й активні процеси, які охоплюють не лише розпізнавання звуків, слів, фраз речень і контексту, тобто того, що було сказано, а й інтерпретацію прихованого змісту – того, що мається на увазі. Така інтерпретація ґрунтується на особистому досвіді та знання людини про навколишній світ. Саме ці процеси пояснюють труднощі, з якими стикаються учні під час сприйняття англійської мови. Англійське речення не сприймається автоматично, як знайоме, не кажучи вже про його значення чи відповідну реакцію на нього [32, с. 118]. Отже, сприйняття англійської мови відбувається не автоматично, як у випадку з рідною мовою, а вимагає активного залучення когнітивних процесів для інтерпретації змісту.

Сприйняття на слух утруднюється у таких випадках: коли текст надто довгий, на фоні лунає музика чи сторонні шуми, мовець говорить швидко або коли одночасно говорять кілька людей. Також складнощі виникають, якщо використовується діалект або якщо тематичний чи лінгвістичний рівень перевищують поточні знання слухача [23, с. 163]. Доктори наук з біометрії та генетики З. Себечі та з філософії М. Текдал виявили додаткові труднощі під час прослуховування подкастів і дійшли висновку, що вони не повинні бути довше ніж 15 хвилин, оскільки це залежить від фізіологічних, технічних та психологічних факторів сприйняття: втрачається увага, погіршується концентрація та розуміння [41, с. 51]. Тривалість подкастів визначається їхньою метою та контентом. Шотландської рада з освітніх технологій (1994) рекомендує подкасти за тривалістю: 1-5 хвилин короткий, 6-15 хвилин середній, більше ніж 15 хвилин довгий. Якщо в даному подкасті використовуються факти або дані він не повинен тривати більше 30 хвилин [38, с. 21-25].

Сприйняття мови на слух значною мірою залежить від рівня знань слухача про тему повідомлення, знання про світ або спеціальних знання. Якщо учні мають обмежені фонові знання з предмету обговорення, їм доводиться спиратися виключно на мовленнєві сигнали, такі як слова, граматичні структури та інтонацію, що значно ускладнює процес розуміння й призводить до втрати зв'язку з текстом та затримки його розуміння. За таких умов процес «зверху вниз» стає малоефективним, оскільки слухач покладається тільки на свої попередні знання. Розуміння мови на слух ускладнюється через низку лінгвістичних особливостей усного мовлення. Зокрема, спонтанна комунікація характеризується високою швидкістю та відсутністю чіткого плану висловлювання. Середня швидкість мовлення становить близько трьох слів за секунду, при цьому мовці часто «ковтають» окремі звуки, що робить їхню вимову нечіткою. Крім того, у процесі аудіювання виникають інші труднощі:

- фонетичні злиття. Межі між словами часто стираються, особливо в швидкій бесіди;
- пропуск звуків та слів, скорочення. Носії можуть опускати окремі елементи вимови;
- занадто багато інформації часто перевантажує учнів;
- розмовну мову часто важче зрозуміти, ніж письму;
- нестача дидактичних матеріалів;
- кількість залучених осіб. Голоси мовців мають бути чітко розрізненими;
- насиченість тексту малозрозумілою лексикою [15, с. 182-184].

Учням часто дають «ідеалізовані» записи – повільні, чіткі, зі штучними паузами. А коли вони стикаються зі справжньою мовою, наприклад, у фільмах чи розмовах, то не можуть розібрати слова, бо не тренувалися на аутентичних матеріалах. Для забезпечення ефективного звикання учнів до автентичного мовлення під час навчального процесу доцільно використовувати напівавтентичні та квазіавтентичні тексти. Напівавтентичні тексти – це автентичні матеріали, адаптовані шляхом скорочення та поєднання, які були записані носіями мови в природних умовах із чіткою вимовою. Квазіавтентичні тексти, у свою чергу, є напівавтентичними аудіоматеріалами, спеціально змонтованими в студійних умовах без фонових шумів. Попри редагування, обидва види текстів зберігають повноцінну інформаційну цінність і є зрозумілими для сприймання та запам'ятовування, що сприяє підвищенню ефективності та оптимізації навчального процесу [1, с. 7-8].

Розуміння інформації на слух з різних джерел викликає певні складнощі. Під час використання технічних засобів спостерігається обмеженість невербальних засобів комунікації, таких як міміка та жести. [2, с. 126-127].

Під час аудіювання виникають труднощі, пов'язані з мовною формою:

- фонетичні особливості, які ускладнюють сприймання звуків іншої мови;
- граматичні особливості, що виникають під час сприймання складних синтаксичних структур;
- лексичні особливості, пов'язані з нерозумінням окремих слів або виразів;

Труднощі, пов'язані зі змістом висловлювання:

- розуміння предметного змісту, тобто фактичної інформації про те (що сталося? з ким? де? коли?);
- розуміння логіки викладу, тобто встановлення причинно-наслідкових зв'язків між подіями (чому?);
- розуміння загальної ідеї, мотивів, вчинків дійових осіб.

Труднощі, пов'язані з умовами пред'явлення:

- кількість прослуховувань тексту;
- темп мовлення або швидкість повідомлення;
- технічні засоби, хто говорить (джерело аудіювання);
- наявність візуальних підказок (опори та орієнтири).

Труднощі, пов'язані зі сприйманням виду мовлення:

- монологічне мовлення (сприймання без взаємодії з мовцем);
- діалогічне мовлення (взаємодія з мовцями, зміна інтонацій та темпів мовлення) [2, с. 126-127].

Висновки до розділу 1

Під час навчання англійської мови аудіювання відіграє ключову роль в комунікації. Теоретичний аналіз процесу аудіювання дає змогу глибше зрозуміти його структуру та функціональні особливості. Установлено п'ять основних мовленнєвих навичок: аудіювання, усне мовлення, читання, письмо та мовленнєве посередництво. Залежно від характеру діяльності аудіювання, аудіовізуальне сприйняття та розуміння прочитаного належать до рецептивних навичок, тоді як говоріння та письмо – до продуктивних. Аудіювання є складним процесом аналізу, інтерпретації та відповідної реакції на почуту інформацію. Виділено дві основні моделі для сприйняття інформації: інтерактивну й транзакційну. Рівень успішності аудіювання безпосередньо визначається сформованістю фонетичних, лексичних і граматичних навичок учнів, що забезпечують точне сприйняття звуків, оперативне розпізнавання словосполучень та правильне розуміння

граматичних структур у мовленнєвому потоці. Володіння соціокультурними навичками передбачає розуміння мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови й здатністю правильно інтерпретувати почуте. Отже, аудіювання – це не пасивне слухання, а активний процес, що вимагає концентрації, аналітичного мислення та здатності інтегрувати нову інформацію в існуючу систему знань. Ця складна мовленнєво-розумовою діяльність базується на природних здібностях людини і розвивається протягом життя, забезпечуючи сприйняття, збереження та аналіз звукової інформації відповідно до поставлених завдань. Із психофізіологічного погляду, цей процес включає три ключові компоненти: перцептивний, мисленнєвий та мнемічний.

Для формування збалансованої та ефективною системи навчання аудіювання доцільно поєднувати всі шість типів: інтенсивне, вибіркоче, інтерактивне, розширене, реакувальне та автономне. Вони сприяють глибшому аналізу та усвідомленому сприйняттю інформації учнями. Успішність аудіювання залежить від ступеня володіння учнями мовленнєвих навичок та рівня їхньої мовленнєвої компетентності. Ефективність навчання аудіювання залежить від поєднання оптимального темпу мовлення, раціональної тривалості аудіотекстів, відповідності їх змісту рівню знань учнів, а також від залучення візуальних опор і створення сприятливих умов для розвитку мовленнєвих умінь.

Сприйняття мови на слух погіршується через довгі тексти, фонові шуми, швидке мовлення та одночасну розмову кількох осіб. Важливу роль відіграють знання слухача про тему та мовленнєвий рівень тексту. Часто у навчанні використовують сповільнені «ідеалізовані» записи, що не повністю відображають реальні умови сприйняття.

Ефективність формування аудіювання залежить від поєднання різних типів аудіювання, раціональної організації навчального матеріалу та врахування рівня підготовки учнів. Отже, системне використання різноманітних методів і оптимальних умов сприяє підвищенню якості сприйняття іншомовного мовлення.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ

Аудіювання (слухання та розуміння мовлення) є важливою частиною навчання іноземної мови. Ефективність його планування залежить від вибору методики. У сучасній методиці виділяють три основні методи: традиційний, комунікативний та інтерактивний.

2.1. Традиційний метод навчання аудіювання

Традиційний метод базується на класичних підходах, де основним завданням є розвиток фонетичного сприйняття та розуміння тексту. Підготовчий етап до аудіювання допомагає налаштуватися на тему, сформулювати мотивацію до сприйняття тексту та активізувати наявні знання, зокрема мовні та предметні. До початку прослуховування доцільно провести такі заходи:

- вправи на розслаблення для створення комфортної атмосфери;
- робота з передбаченням змісту. Учитель записує заголовок аудіотексту й пропонує учням висловити припущення про його зміст;
- активізація лексики та фраз, повторення слів і виразів, які можуть траплятися в тексті;
- візуалізація або опис ситуації: можна створити малюнок, схему або коротко описати контекст, у якому діють персонажі;
- стимулювання власних очікувань: що саме діти очікують там почути чи які фрази можуть використовуватися в цій темі;
- обговорення персонажів, фактів, риси характеру або вже відомої інформації;
- постановка завдань перед прослуховуванням.

Під час фази прослуховування важливо зосереджувати увагу учнів і забезпечувати їх активне слухання. Найкраще працюють такі вправи, якщо

аудіоматеріал періодично призупиняти, щоб учні мали час обробити інформацію. Ефективні завдання під час прослуховування:

- створення нотаток і візуалізація допомагає зафіксувати послідовність дій, зобразити зовнішність персонажа чи позначити маршрут на карті;
- відновлення послідовності, а саме розміщення ілюстрацій у правильному порядку, як у розповіді;
- короткі конспекти. Учні фіксують ключові моменти у відповідях на запитання з аудіо;
- заповнення таблиць. Наприклад: внесення даних або порівняння персонажів, подій, фактів, складання списків або класифікація об'єктів;
- аналіз і виправлення невідповідностей, знаходження помилок у тексті чи зображенні, визначення неправильних імен, дат або подій у почутому.

Етап після прослуховування дозволяє учням продемонструвати та розвинути розуміння почутого, а також продовжити роботу з матеріалом. Для цього підходять наступні завдання:

- правдиві чи хибні твердження, можливо з додаванням варіантів «немає в тексті» або «не згадувалося»;
- завдання на множинний вибір із чітким формулюванням;
- відповіді на запитання, які були запропоновані учням у письмовій формі перед прослуховуванням;
- порівняння інформації з аудіотексту та письмового джерела, наприклад: радіоновини і газетна стаття;
- обговорення теми, порівняння з власним досвідом;
- короткий переказ змісту (письмовий або усний);
- вибір найточнішого узагальнення серед запропонованих варіантів. Наприклад: «Який із текстів найкраще відображає зміст аудіозапису?». [34, с. 130-131].

Традиційний метод базується на класичних підходах навчання, тому його перевагами є чітка, покрокова та добре організована структура заняття, а саме етапи прослуховування, виконання завдань та перевірки розуміння. Ще

однією перевагою цього методу є ознайомлення та повторення нової лексики, а також пояснення граматичних конструкцій з аудіоматеріалу. Це дозволяє дітям у контексті краще запам'ятовувати та засвоювати матеріал. Оскільки вправи потребують точного розуміння змісту, учні вчать концентрувати свою увагу на деталях. Корируючи помилки, учитель керує процесом і спрямовує учнів на правильну відповідь. До недоліків традиційного методу належать одноманітність вправ, що сприяє втраті мотивації учнів, недостатня автентичність аудіоматеріалів (тексти далекі від реального мовлення носіїв мови), а також обмежений індивідуальний підхід, оскільки темпи засвоєння матеріалу в учнів різні.

2.2. Комунікативний метод навчання аудіювання

Комунікативний метод орієнтований на реальне спілкування, де аудіювання є частиною мовленнєвої взаємодії. Основною метою цього методу є навчання учнів природно та вільно спілкуватися. У процесі розуміння усного мовлення беруть участь три процеси:

- “bottom-up” (знизу вгору), від окремих звуків до слів, а потім до більших інформаційних одиниць;
- “top-down” (зверху вниз), від загального контексту до конкретних текстових одиниць;
- “interactive process” (інтерактивний процес), поєднання обох підходів, де відбувається інтеграція різних видів обробки інформації [15, с. 184].

Обробка «знизу вгору» передбачає аналіз вхідної мовної інформації як основи для інтерпретації повідомлення. Слухачі сприймають мовний сигнал у його первинному вигляді, фіксуючи його фонологічну форму в робочій пам'яті. Вони негайно починають структурувати фонологічне відображення, розбиваючи його на складові та визначаючи їхнє значення та роль. Кожну частину мови розпізнають окремо, а потім із них складають основне значення речення, яке поступово формує чітку структуру думки. Після того, як учні

обробляють речення, вони запам'ятовують їхній зміст, але забувають точні слова – залишається лише сама суть [20, с. 4]. Слухач зосереджується на тексті, користуючись лінгвістичними знаннями – від окремих звуків до слів, а потім до більших інформаційних одиниць (речення, уривки, текст).

Приклад процесу «знизу вгору»: “The woman I was talking to next to in the park this morning told me that she organizes weekend yoga sessions there. Apparently, they’re very popular these days.”

Щоб зрозуміти процес «знизу вгору», потрібно фрагментувати цей вислів, а саме розбити його на складові:

- the woman;
- I was talking to next to in the park;
- this morning;
- told me;
- she organizes weekend yoga sessions there;
- apparently, they’re very popular;
- these days.

Отже, ми запам'ятовуємо саме значення, а не первинну форму. Граматика допомагає нам виокремлювати важливі частини, а мовець підтримує це за допомогою інтонації та пауз. Для успішної роботи з текстами «знизу вгору» учням необхідно мати багатий словниковий запас і чітке розуміння структури речень. Вправи спрямовані на розвиток цього типу обробки, допомагають учням утримувати інформацію під час аналізу, виділяти ключові слова, визначати межі слів та речень, помічати важливі переходи в мовленні, встановлювати граматичні зв'язки між основними елементами речень, використовувати наголос та інтонацію для визначення ролі слів і речень. Такий підхід сприяє кращому аналізуванню, сприйманню та розумінню тексту на рівні окремих компонентів. У класі пропонуються наступні вправи, спрямовані на розвиток навичок слухання за підходу «знизу вгору»:

- встановлення часових орієнтирів у висловлюванні;
- відтворення порядку слів, почутих у тексті;
- визначення модальних дієслів, які використовуються в мовленні;
- розрізнення позитивних та негативних речень;
- виявлення мовних маркерів послідовності;
- визначення займенників та їхніх відповідних посилань у мовленні;
- виділення ключових слів в усному повідомленні. [20, с. 5-7].

Підхід «знизу вгору» базується на поступовому розпізнаванні мовних елементів – від окремих слів, граматичних конструкцій і звуків до загального змісту тексту або висловлювання. Головна його перевага полягає у формуванні точного декодування мовлення. Саме цей підхід сприяє розвитку граматичної компетентності, орфографії, фонетичних навичок, вчить виділяти важливу інформацію та допомагає школярам краще опанувати форму мови. Проте надмірне зосередження на деталях може сповільнити процес засвоєння мови. Учні можуть почати сприймати цей підхід механічно, втрачаючи загальне розуміння змісту, а недостатній словниковий запас і нечітке розуміння структури речень ще більше їх демотивуватимуть [15, с. 188-189].

Процес «зверху вниз» полягає в тому, що ми використовуємо свої фонові знання та попередній досвід, щоб зрозуміти повідомлення. Також багато залежить від контексту або ситуацій, у якій відбувається спілкування, схеми та сценарії стають зрозумілішими. [20, с. 7-8].

Приклад почутої інформації: “I saw on the news that a huge wildfire broke out in California yesterday afternoon”.

Розпізнавши у нашому повідомленні слово «лісова пожежа», ми одразу хочемо поставити наступні запитання й отримати на них відповіді:

- Which part of California was affected?
- How did the fire start?
- How many homes were destroyed?

Завдяки цим питанням ми глибше усвідомлюємо зміст майбутніх розмов і концентруємось на відповідях, які вони передбачають. Деякі слова, вирази та

фрази під час процесу «зверху вниз» ми можемо здогадатися автоматично з контексту. Приклад:

- Speaker 1: “I am going to write an exam.”
- Speaker 2: “Good luck!”

Вправи на обробку інформації «зверху вниз» допомагають учням розвивати такі вміння:

- визначати контекст подій та обставини;
- розуміти мотиви та ролі учасників ситуації;
- виділяти ключові слова для побудови структури тексту;
- аналізувати наслідки та причини описуваних подій;
- прогнозувати можливі запитання на пов’язану тему;
- робити припущення щодо непрямо вказаних деталей.

Для розвитку навичок слухання «зверху вниз» можна використовувати такі способи:

- учні читають репліку одного розмовника, передбачаючи відповідь іншого, а потім порівнюють її з реальним діалогом;
- школярі складають список очікуваних запитань з теми, а потім перевіряють, чи відповідає їм прослуханий матеріал;
- вони ознайомлюються з переліком ключових моментів виступу та під час прослуховування відзначають, які з них були висвітлені;
- слухачі записують вже відомі факти про тему та аспекти, які потребують уточнення, а потім аналізують, чи відповідає їм аудіозапис;
- учні слухають початок історії та придумують її завершення, а потім порівнюють його з оригіналом;
- школярі читають заголовки новин і роблять припущення про події, а потім перевіряють свою версію, прослухавши повний матеріал [20, с. 7-9].

Підхід «зверху вниз» орієнтований на розуміння змісту завдяки використанню логіки, контексту та власного досвіду. Ще до повного опрацювання учні намагаються передбачити зміст тексту, активуючи аналітичне мислення та свої фонові знання. Цей підхід ближчий до щоденної

комунікації, тим саме роблячи його цікавішим і змістовнішим. Недоліком підходу «зверху вниз» є слабкі знання граматики та лексики. Перед використанням потрібно спочатку добре володіти граматичними структурами та словниковим запасом [15, с. 188-189].

Однією з основних переваг комунікативного методу є практичне мовлення. Учні не просто вчать правила та лексику, а одразу застосовують їх на практиці, що робить навчання наближеним до реального життя та допомагає учням висловлювати власну думку. Комунікативний метод сприяє розвитку всіх мовленнєвих навичок, інтегруючи їх у спільний навчальний процес, але основна увага більше спрямована на комунікацію. Цей метод все одно залишається надзвичайно ефективним, особливо якщо його поєднувати з іншими підходами та адаптовувати до потреб конкретної групи учнів [19, с. 2-16]. Перший недолік комунікативного методу полягає в тому, що більший акцент робиться на спілкуванні та слуханні, через що недостатньо часу приділяється на граматику, що може призводити до закріплення мовленнєвих помилок. Другим недоліком є складність упровадження вчителем автентичних ситуацій спілкування, оскільки потрібно гнучко керувати процесом і адаптовувати завдання до рівня учнів. Для учнів початківців цей метод може бути складним, тому бажано застосовувати з рівня А2-В1. Також у великих класах важко забезпечити рівну участь усіх учнів, тому деякі будуть залишатися поза мовної практики. Оцінювати не лише активних, а й пасивних дітей буде складно, оскільки цей метод не узгоджується зі стандартними формами тестування, які переважно перевіряють граматичні знання учня, а не його комунікативну компетентність [9, с. 93-94].

2.3. Інтерактивний метод навчання аудіювання

Цей метод поєднує аудіювання з активними діями учнів і вчителя (діалог, монолог, бесіда, дискусії), використовуючи групові форми роботи та сучасні технології. Чудовою допомогою у навчанні лексичного та

граматичного змісту на уроках англійської мови є використання ігор. Учні вчать уважно слухати вчителя або співрозмовника, щоб не пропустити важливої інформації. Це формує звичку зосереджуватися на мовленні. Діти захоплюються грою й позбавляються мовленнєвих труднощів. Ігровий формат робить навчання цікавим і менш формальним. Рекомендуються ігри в парах, у групах, з картками та малюнками. Більшість ігор передбачає не лише слухання, а й активну реакцію – дати відповідь, поставити запитання, самому щось описати. Це активізує і мовну діяльність [18, с. 7]. Функція педагога в умовах інтерактивного навчання зводиться до організації та корекції дій учнів, спрямованих на досягнення дидактичних цілей заняття [10, с. 191].

Для ефективного подання лексики іноземного походження та формування навичок монологічного мовлення на уроках англійської мови необхідно використовувати відповідні дидактичні засоби. Одним із найбільш доцільних є інтернет-ресурси, оскільки вони слугують наочним інструментом, що поєднує відео- та аудіовізуалізацію. Зорові матеріали виступають емоційними стимуляторами мовленнєвої активності учнів, сприяючи подоланню труднощів у формулюванні власних думок завдяки створенню яскравих образів [5, с.104-105]. Використання освітніх сайтів під час уроків дозволяє здобувачам опанувати нову лексику, вдосконалити навички аудіювання, а також розвивати монологічне та діалогічне мовлення. Вони активізують увагу, розвивають і покращують пам'ять та уяву, стимулюють бажання спілкуватися й покращують сприйняття інформації, формують мислення і мову, а також задовольняють природну цікавість учнів до пошуку нової інформації в мережі, зокрема лексичного матеріалу. Крім того, такі технології роблять навчальний процес різноманітнішим і якіснішим. Отже, інтернет-ресурси є ефективним засобом, оскільки сприяють досягнення багатьох навчальних цілей [5, с.104-117].

З появою інтернет-ресурсів виникла можливість розробки тематичних презентацій. Такий метод навчання сприяє кращому засвоєнню матеріалу, оскільки одночасно діє на кілька видів пам'яті: слухову, зорову, емоційну та

іноді рухову. Такі презентації особливо корисні при вивченні складних тем, які потребують великої кількості інформації та наочних матеріалів. Вони слугують зручним інструментом для викладача на різних етапах навчання: закріплення знань, пояснення нової граматики чи лексики, перевірки засвоєного матеріалу. Крім того створення тематичних презентацій є важливою частиною самостійної роботи школярів. Їх доцільно застосовувати під час слухання, роботою над перекладом чи діалогами. Така діяльність розвиває інформаційну культуру та впевненість учнів у своїх силах. Презентації підходять як до здобувачів і здобувачок з початковим рівнем знань, так і для тих, хто володіє мовою на високому рівні [5, с.112-113].

Для багатьох слухати – це комфортніше та менш виснажливо, а ніж читати. Як зазначає Н.В. Кардашова подкасти базуються на дидактичних та технічних характеристиках цих новітніх інтернет-ресурсів, таких як медіакомпетентність, багатоканальне сприйняття, актуальність, оригінальність, автономність, багатофункціональність, мобільність, інтерактивність та продуктивність [8, с.178-179]. Для організації диференційованого процесу аудіювання для будь-якого рівня мовної компетентності можна запропонувати платформу Duolingo, яка є зручною та безплатною. Користувач має змогу прослуховувати слова, вирази та прості речення, а також вдосконалювати мовленнєві навички за наявності планшета чи смартфона.

У час цифрових технологій розробники створили новий контент у різних формах для покращення сприйняття на слух та підвищення мотивації учнів, а саме: мультфільми, оповідання в форматі сторітелінгу з супровідними ілюстраціями, пісні, вірші, відео та канали на YouTube, такі як: Netflix Jr., Disney Jr., TED і TED Education, English Natively, Crown Academy of English, Vooks (бібліотека дитячих казок та оповідань з паралельним читанням), а також подкасти, зокрема: Speak Englisch With Class, DEP – Daily English Podcast, British Council Podcast, All Ears English, Simple English Podcast. На

уроках вчитель може скористатися наступними безплатними онлайн-ресурсами з аудіоматеріалами для ефективного та додаткового розуміння тем:

1. Storyline Online – цікаві аудіокниги, які озвучені професійними ораторами. Цей сайт допоможе розвивати навички слухання й розуміння мови;
2. English Listening Lesson Library Online (ELLLO) – велика колекція безплатних аудіоматеріалів і вправ. Підходить як для вчителів, так і для учнів на різних рівнях;
3. LearnEnglish Teens від British Council – аудіо, відео, історії та ігри в одному сайті, адаптовані для різних рівнів, починаючи від A1 і до B2;
4. BBC Learning English – містить короткі автентичні подкасти на актуальні теми, які можна завантажити й завжди мати при собі, пропонує великий вибір різноманітної лексики, транскрипцію, вправи після прослуховування та завдання на словниковий запас [35, с. 50-57];
5. Learning English від Voice of America – вебсайт з міжнародними новинами, які озвучують повільною та простою англійською [31, с. 121].

Перевагою інтерактивного методу є рівноправна співпраця між вчителем і учнем та учнем і учнем. Під час спілкування учні активно взаємодіють одне з одним, вчать критично та творчо мислити, аналізувати, розв'язувати завдання, ухвалювати рішення, розвивати комунікативні навички та поважати іншу думку. Завдяки цьому методу діти вчать миттєво оцінювати ситуацію та знаходити ефективні рішення. Водночас він активно розвиває слухове сприйняття й допомагає вільно та впевнено висловлювати думку. Завдяки цифровим технологіям учитель створює креативні й сучасні уроки, роблячи навчання динамічним та яскравим за допомогою аудіоматеріалів [10, с. 191]. Ключовою перевагою в освіті є навчання через аудіосприйняття. Додатковим інструментом до електронного навчання є подкастинг, який можна слухати будь-де й будь-коли у зручному місці, а також його можуть слухати люди з вадами зору [41, с. 48-49]. Недоліками інтерактивного методу є недостатня моральна та дидактична підготовка вчителя, відсутність методичних розробок, брак досвіду в організації уроків, а

також необхідність іншого підходу до оцінювання дітей. Учні повинні звикнути до такої організації уроків. Головним недоліком цього методу є шум під час групового обговорення, спілкування рідною мовою або не за темою уроку. Використання технічного обладнання потребує споживання електроенергії, якісного доступу до інтернету, фінансування на обслуговування та ремонт [10, с. 191].

Висновки до розділу 2

Ефективність організації аудіювання визначається обґрунтованим вибором відповідної методики. У сучасній методиці навчання виокремлюють три домінуючі підходи: традиційний, комунікативний та інтерактивний. Установлено, що основним завданням традиційного методу є розуміння тексту та розвиток фонетичного сприйняття звукового складу, послідовності та інтонації мовлення в реченні.

Традиційний метод навчання аудіювання, спираючись на класичні підходи, забезпечує послідовну організацію роботи над аудіотекстом через чітко структуровані етапи підготовки, прослуховування та після прослуховувальної діяльності. Перевагою цього методу є систематичне формування навичок сприйняття мовлення, збагачення словникового запасу та поглиблення граматичних знань у контексті. Водночас недоліками залишаються обмежена автентичність матеріалів, монотонність завдань і недостатня індивідуалізація навчального процесу, що може впливати на зниження мотивації учнів і ефективність засвоєння матеріалу. Отже, раціональне використання традиційного підходу потребує поєднання його з сучасними методами для досягнення максимальної результативності навчання аудіювання.

Комунікативний метод навчання аудіювання, орієнтуючись на реальне спілкування та інтеграцію мовленнєвих навичок, сприяє розвитку здатності учнів природно взаємодіяти іноземною мовою у різноманітних контекстах. Поєднання процесів обробки інформації «знизу вгору» та «зверху вниз»

забезпечує комплексне формування як граматичної, так і комунікативної компетентності. Перевагою методу є його практична спрямованість і наближеність до реального мовного середовища, що підвищує мотивацію та зацікавленість учнів. Водночас ефективність його реалізації значною мірою залежить від рівня мовної підготовки учнів, професійної майстерності вчителя та можливості створення автентичних ситуацій спілкування у навчальному середовищі. Недоліки методу, зокрема недостатня увага до граматичних аспектів та складність рівномірного залучення всіх учасників у великих групах, свідчать про необхідність його поєднання з іншими підходами й адаптації до конкретних умов навчання для досягнення оптимальних результатів.

Поєднання інтерактивних методів навчання з сучасними цифровими технологіями сприяє ефективному розвитку навичок аудіювання, засвоєнню лексики й граматики та формуванню монологічного й діалогічного мовлення учнів на уроках англійської мови. Використання ігор, презентацій, аудіокниг, подкастів та онлайн-ресурсів підвищує мотивацію та активність школярів, розвиває критичне мислення й комунікативні уміння. Водночас такий підхід потребує належної підготовки педагога й матеріально-технічного забезпечення. Загалом інтерактивні форми й інтернет-ресурси створюють умови для якісного засвоєння навчального матеріалу та розвитку мовленнєвої компетентності здобувачів освіти.

Отже, традиційний метод ефективний для тренування сприйняття, комунікативний – для розвитку мовленнєвих навичок, а інтерактивний – для залучення учнів до активної роботи в ігровій формі та за допомогою цифрових ресурсів.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ

3.1. Етапи аудіювання

Для ефективного засвоєння інформації на слух та врахування її миттєвої природи необхідно вміло застосовувати три етапи формування навичок аудіювання “PWP”: “pre-listening phase” (підготовчий, перед прослуховуванням), “while-listening phase” (основний, під час) та “post-listening phase” (заключний, після прослуховування) [33, с. 53].

На підготовчому етапі (pre-listening phase) сприяє створенню певних очікувань у слухачів і дає змогу організувати процес сприймання на слух. Відповідно до дослідження Ю. Карбе та Х.-Е. П'єфо можна застосувати такі підходи:

- слухання тексту один або кілька разів без попередньої підготовки;
- слухання після ознайомлення зі змістовим контекстом;
- слухання з попереднім поясненням лексичного або граматичного матеріалу;
- слухання із завданням, орієнтованим на зміст або мовні елементи тексту;
- слухання за наявності неповного варіанта тексту;
- слухання з опорою на ілюстрацію;
- слухання із супровідним читанням тексту [29, с. 122].

Основна проблема учнів під час аудіювання полягає в тому, що вони губляться, намагаючись зрозуміти кожне слово в той час, коли мовець вже проговорив 2-3 речення. Головне, щоб учні навчилися слухати, концентруючи увагу на основних моментах та зрозуміли їх, звертаючи увагу на деталі мовлення [26, с. 8-9].

У навчальному процесі учні опановують різні види аудіювання, які залежать від жанру аудіотекстів та поставлених комунікативних завдань. Під

час етапу слухання (while-listening phase) важливо правильно формулювати завдання, для чого існує низка підходів, описаних у працях. Види аудіювання можуть формуватися по-різному, а саме через:

- повне розуміння коротких текстів;
- вибіркоче знаходження потрібної інформації;
- визначення основної ідеї ситуації, який розповідається в аудіофайлі [33, с. 54].

Повне розуміння коротких текстів це сприйняття учнем головної теми та найважливіших деталей під час прослуховування. Для цього достатньо зрозуміти 75% важливої інформації, а інші 25% не містить ключових даних. При цьому виді аудіювання формується вміння прогнозувати зміст за заголовком, не звертати увагу на незнайомі слова, які не впливають на сприйняття основного змісту, домислювати значення незнайомих лексичних одиниць, виявляти змістові компоненти тексту та встановити їхні взаємозв'язки [31, с. 289]. Вибіркове знаходження потрібної інформації передбачає, що учень здатний зрозуміти конкретні дані, концентруючи увагу на корисній інформації, сфокусуватися на головних деталях або сприйняти їх повністю залежно від поставленого завдання. Цей вид аудіювання передбачає вміння формувати смислову структуру тексту, виділяти задану або ключову інформацію, вибір та знаходження заданої інформації, а також об'єднувати дані з різних аудіоджерел у єдину логічну систему відповідно до завдання. Критерієм успішного розуміння тексту на слух є точність відповідей учня на запитання вчителя [25, с. 72-74].

Усвідомлення основної ідеї ситуації, яка розповідається в аудіофайлі передбачає, що учень максимально точно та повно сприймає інформацію. Для цього необхідно, щоб учні вміли не лише уважно слухати, а й одночасно запам'ятовувати важливу інформацію, зберігати її в пам'яті й за потреби пригадати. Такий процес пам'яті називається мнемічним. Крім того, важливо вміти логічно мислити, аналізувати почуте й порівнювати його з власним досвідом [31, с. 289]. У зв'язку з цим варто поєднувати вправи, що

відпрацьовують окремі елементи процесу слухання, із завданнями, які сприяють всебічному розвитку вміння сприймати на слух і розуміти мовлення на основі змістових текстів [33, с. 54].

Етап після прослуховування (post-listening phase) передбачає використання різноманітних форматів діяльності. Це можуть бути невербальні форми реагування, коли учні створюють ілюстрації, упорядковують зображення або добирають до них відповідні підписи. Також можливі мовленнєві реакції, які поділяються на рецептивні, репродуктивні та продуктивні види. До рецептивних належать визначення істинності або хибності тверджень (true or false, multiple choice), до репродуктивних – відтворення текстового змісту і продуктивні [33, с. 54].

Під час проходження всіх етапів в пам'яті учнів закладаються лексико-граматичні навички говоріння. Учням надаються мовленнєві зразки на рівні слів, словосполучень та фраз, які використовуються багаторазово. При підготовці навчального матеріалу потрібно враховувати, що систематизація методичних підходів повинна ґрунтуватися не лише на послідовності етапів аудіювання, а й на визначенні навчальної мети конкретного заняття або серії уроків. У цьому контексті доцільно розрізняти когнітивно орієнтоване тренування розуміння на слух та методи, що сприяють розвитку творчого й продуктивного характеру навичок [33, с. 54].

3.2. Розуміння на слух

У сучасній освіті навчальні програми визначають навички слухання через конкретні очікування результатів, щоб учні до кінця року навчилися виокремлювати інформацію з текстів. Мета учнів полягає в тому, щоб вони усвідомлено працювали над цими намірами:

- слухання для загального розуміння;
- слухання для точного розуміння деталей;

- слухання для встановлення причинно-наслідкових зв'язків (уміння робити висновки з почутого);
- слухання для визначення мети тексту [15, с. 185].

Завдання, що передбачають повне розуміння аудіоматеріалу, вимагають високого рівня розумової активності, тому їх доцільно використовувати лише у вибраних випадках.

Дії, що стосуються розуміння мовлення на слух. Наприклад, учню потрібно прослухати аудіотекст і передати його зміст та виконати низку когнітивних завдань:

- володіти достатнім рівнем концентрації уваги, щоб отримати осмислене враження від прослуханого матеріалу;
- розпізнавати різні звуки англійської мови (навички фонетичного розрізнення) та правильно інтерпретувати значення фонем, лексем і цілих речень;
- визначити тип речення. Наприклад: розрізнити розповідні, питальні та спонукальні речення; розпізнати, в якому часі воно вжите (минулий, теперішній чи майбутній) та розуміти модальні значення (повинен, хоче, може тощо);
- знати особливості розмовної та живої мови, які часто використовуються при розмові чи на письмі. Це можуть бути скорочення звуків (“She went to the store” – майже непомітне to), розділові питання (“It’s cold today, isn’t it?” – додається isn’t it? для уточнення), скорочення форми слів (She’d, you’re, she’s), злиття слів у вимові (want to вимовляється як wanna), пропуски звуків (Next day – звук t зникає), асиміляція (“Don’t you know the answer?” вимовляється як ch i на слухання сприймається “don’t cha know the answer?”), самовиправлення та паузи (“So, like... you know... I didn’t really get it.”);
- уміти уявити ситуацію спілкування (діалог, монолог, сценарій розмови);
- мати відповідні історичні, культурні або тематичні знання (про світ, досвід, мову);

- вловлювати смислові фрагменти, що дозволяє не зосереджуватися на точному перекладі кожного окремого слова;
- вміти інтерпретувати наголос, гучність, ритм, інтонацію, паузу та висоту тону;
- розуміти емоційне забарвлення висловлювань (ніжність, іронія, сарказм);
- розрізняти мовні стилі (візуальний, аудіальний, вербальний, кінестетичний), як учень сприймає, обробляє, систематизує, запам'ятовує інформацію та робить висновки;
- використовувати доступні засоби, щоб виправити інформацію, яку було складено зрозуміти через діалект, помилки у словах чи реченнях;
- вміти виділяти з великої кількості інформації найважливішу і запам'ятовувати її для подальшої обробки;
- на просунутому рівні потрібно вміти розуміти та використовувати різні варіанти мови, такі як: діалекти, особисті манери мови, сленг;
- розрізняти рівні ввічливості. Наприклад: ввічливий або грубий, офіційний або неофіційний, складний чи простий за структурою;
- розпізнавати приховані наміри мовця: “Let’s think about it logically.”- твоя думка неправильна, і я намагаюся її знецінити або змінити; або “I was just joking!” – людина сказала щось образливе і намагається уникнути відповідальності;
- вміти прогнозувати зміст подальшого мовлення [34, с. 127-128].

Цей перелік показує, що аудіювання є активним, складним і досить вимогливим процесом. Учень повинен формувати фонетичний слух, передбачувати зміст, опанувати розмовну мову, розвивати мову, розуміти автентичні тексти та вести діалог.

3.3. Вправи для володіння навичками аудіювання

Доцільно дотримуватися послідовного підходу: спочатку ознайомити учнів із новою лексикою, потім закріпити її через слухання автентичних або

адаптованих зразків мовлення і лише після цього переходити до активного використання у власному мовленні. Така поетапність сприяє кращому засвоєнню матеріалу і формує впевненість у спілкуванні. Учителю повинен заохочувати дітей слухати на цікаві й актуальні теми: розповідь про хобі, вихідні, їжу, погоду, пори року, канікули, спорт, тварин, школу, сім'ю, друзів тощо. Насамперед корисно повторити або ввести лексику, пов'язану з темою прослуховування. Опрацювання лексики допоможе зняти труднощі під час прослуховування [16, с. 60]. Наприклад, якщо текст стосується відвідування магазину, то слова можна взяти на тему "Shopping":

- a baker's – пекарня;
- a chemist's – аптека;
- a supermarket – супермаркет;
- a butcher's – м'ясна крамниця;
- a greengrocer's – овочева крамниця;
- a shopping mall – торговий центр;
- a newsagent's – кіоск із газетами та журналами;
- a dairy shop – магазин молочних продуктів;
- a bookstore – книгарня;
- a department store – універмаг.

Систематичний підхід до підготовки учнів перед прослуховуванням значно знижує рівень стресу і водночас підвищує ефективність сприйняття аудіотекстів [16, с. 60].

Традиційний метод: pre-listening phase (етап перед прослуховуванням).
Вправа: Read the title of the audio recording. What can it be about?

Title: «People are all different»

Традиційний метод: pre-listening phase (етап перед прослуховуванням).
Вправа: You are in a cafe and want to buy ice cream. Let's think about what the customer and the waiter might say. Then listen to the audio file and think about what you guessed.

Щоб поглибити розуміння почутого, текст доцільно прослухати двічі. Важливо, щоб під час другого прослуховування учні не залишалися наодинці із завданням, а мали підтримку у вигляді спеціально підготовлених вправ на слухання “while-listening activities” [16, с. 62].

Традиційний метод: while-listening phase (етап під час прослуховування).
Вправа: Listen to 5 audio files describing travel. Determine the chronological order in which these people visited different places.

- o France
- o Great Britain
- o Ukraine
- o Poland
- o Germany

Традиційний метод: while-listening phase (етап під час прослуховування).
Вправа: Listen to a radio discussion on the topic of “Digital World”. What topics are covered. Tick ✓ as appropriate.

- o How do smartphones change communication between people?
- o How many children use smartphones?
- o Should adults also play educational games on computer?
- o What influence do digital media have on children and young people?
- o What advantages do smartphones have in everyday life?

Традиційний метод: while-listening phase (етап під час прослуховування).
Одним із найпростіших варіантів є усне формулювання запитання, наприклад: «What did John ask the grocer?» (Що запитав Джон бакалійника?). Після другого прослуховування це питання обговорюється усно. Проте слід зважати на те, що не всім учням легко впоратися із завданнями, яке вимагає одночасного розуміння почутого та його запам'ятовування [16, с. 62]. Набагато ефективнішим є завдання з чіткою письмовою структурою, які допомагають учням зосередити увагу. Наприклад, до аудіоматеріалу про діалог між Джоном і бакалійником можна запропонувати таблицю 1.1.

Таблиця 1.1

Таблиця для зосередження уваги

	John	the grocer
what he says		
what he does		
reaction		

Така структура допомагає учневі зосередитися на змісті, скеровує його увагу та зменшує розумове навантаження, яке могло б заважати повноцінному сприйманню тексту [16, с. 62].

Традиційний метод: post-listening phase (етап після прослуховування).

Вправа: Listen to the audio recording and write true or false.

- o Ms. Taylor has been working at the company for a long time.
- o Ms. Taylor should organize courses.
- o Ms. Walker should contact Mr. Smith if she has any questions.
- o Mr. Smith knows Ms. Taylor from her studies.
- o Today all workers must go to the work meeting.

Традиційний метод: post-listening phase (етап після прослуховування).

Вправа: Listen to the sentences, look at your card. Find the sentence that reveals the meaning. Tick ✓ as appropriate.

- o Jack has one grandfather and one grandmother, just like Ann.
- o Jack has one grandfather and one grandmother named Ann.
- o Jack and Ann are siblings.
- o Jack's grandfather and sister like to be with Ann.

Традиційний метод. «Action stories», так звані діяльнісні історії доповнюються слуховими вправами. Їх можна починати використовувати на початковому етапі для стимулювання інтересу до уроку, для поглиблення поданої теми або для закріплення матеріалу. Вправа: заздалегідь учитель підбирає до уроку аудіо та відповідні фотографії або використовує вже готові матеріали в підручнику і розробляє завдання. До цього методу підходить

оповідання про мишеня, яке хотіло поласувати сиром і своїм приходом ненавмисно налякало власника квартири. Перед дітьми лежать від 4 до 6 зображень у перемішаному порядку «jumbled order», і діти повинні уважно слухати, щоб правильно встановити відповідність між текстом і зображенням [39, с. 40]. Якщо вчитель не знайшов відповідного аудіо- або фотоматеріалу, то його можна згенерувати за допомогою штучного інтелекту. Вебсайти для озвучування тексту: Narakeet, Epidemic Sound, ElevenLabs, NaturalRealer, VoiceMaker. Щоб згенерувати фото, можна скористатися наступними сайтами: Copilot, ChatGPT, Gemini, AdCreative, Freepik.

Комунікативний метод: “bottom-up” (знизу вгору), while-listening phase (етап під час прослуховування). Приклад вправи: учні слухають стверджувальні та заперечні речення та обирають правильну форму узгодження [20, с. 6].

1. Students hear: That’s a beautiful view.
Students choose: Positive sentence / Negative sentence.
2. Students hear: This soup isn’t warm enough.
Students choose: Positive sentence / Negative sentence.
3. Students hear: He’s a very polite man.
Students choose: Positive sentence / Negative sentence.
4. Students hear: That phone doesn’t work properly.
Students choose: Positive sentence / Negative sentence.

Комунікативний метод: “top-down” (зверху-вниз), pre-listening phase (етап перед прослуховуванням) і while-listening phase (етап під час прослуховування). Умови для вправ: спробуйте вгадати пропущені слова (вправа а), фрази (вправа б), частини речення (вправа в). Уважно прослухайте кожен текст, виправте помилки у своїх відповідях додайте необхідні деталі [15, с. 192].

Приклад на вправу а для відтворення лексики в тексті з пропусками:
Charles Dickens was born in 1812.
He _____ in 1870. Dickens had seven _____.

His father was a clerk and his _____ was a teacher.

Charles and his wife had ten _____.

Some of their children were named: Francis, Kate and Edward.

Приклад на вправу б для роботи з мовленнєвими елементами (фразами), які активізують відповідь:

A: Hello! Is there something you wanted to ask?

B: _____

A: Sure! Thanks for inviting me. Where will it be?

B: _____

Приклад на вправу в для доповнення речень на основі тексту під час аудіювання:

I like listening to _____.

My brother plays _____ on weekends.

Let's go to the _____ together!

Do you like _____ pictures?

Ще один ефективний спосіб – робота з передбаченнями. Учитель повідомляє учням тему або назву тексту, а школярі повинні подумати, що буде в діалозі та хто буде спілкуватися. Такий метод активізує уяву, налаштовує на зміст і полегшує сприйняття [16, с. 60].

Комунікативний підхід: “top-down” («зверху-вниз»), post-listening phase (етап після прослуховування), вправа на передбачення змісту. Учні слухають текст, який несподівано обривається, і їхнє завдання написати кінцівку речення. Таке передбачення під час прослуховування активує розумовий процес, який відбувається і в реальному житті. Найчастіше ми можемо передбачити завершення фраз ще до того, як наш співрозмовник закінчить речення [34, с. 131]. Наприклад:

Teacher: Our school has a big library with big windows. It is perfect for...

Students: ...reading books.

Учитель може підвищити рівень складності або адаптувати вправу під рівень учнів, змінивши текст та кількість слів для завершення речення.

Інтерактивний метод. Ігри для розвитку навичок аудіювання допомагають дітям чути знайомі слова в контексті, краще їх запам'ятовувати і учитися застосовувати у мовленні. Гра виконується в малих групах або парах, тому розвивають взаєморозуміння, співпрацю, взаємодію і повагу до співрозмовника. Гра називається: «Чий портрет?». Учитель описує когось з учнів, не називаючи імені. Наприклад: “This boy has short dark hair and wears glasses. He enjoys playing football and he is good at Maths. He also loves telling jokes.” Учні слухають опис уважно й намагаються вгадати, про кого йдеться. Той хто перший правильно назве однокласника, якого описували, стає наступним ведучим. Наступний приклад гри називається «У кого це?». Учитель описує чиясь улюблену річ, а саме предмет. Наприклад: “This is something small and green. It has buttons and makes a sound when you press them. The person who owns it used it to play music during breaks.” Учні слухають і намагаються здогадатися, що це за річ і кому вона належить. Правильна відповідь – це і предмет, і його власник. Хто вгадує – наступний ведучий [27, с. 55].

Інтерактивний метод. Учитель створює набір карток із запитаннями до теми навчальної програми, щоб учні могли практикуватися в коротких діалогах на тему «Shopping». Це допоможе їм використати англійську мову в ситуаціях, наближених до реального життя. Важливо, щоб запитання стосувалися того, що дійсно цікавить учнів, адже мотивація до участі зростає, коли вони бачать практичну користь у вивченні мови [13, с. 39]. Приклади запитання для формування діалогу:

- What do you usually buy when you go to a clothing store?
- What is your favourite piece of clothing? Where did you buy it?
- How much do you usually spend on clothes?
- Do you prefer buying clothes online or in a store? Why?
- Have you ever bought something you later regretted?

Учні не тільки говорять, а й слухають одне одного, вчаться реагувати природно, що формує комунікативну компетентність.

Вправа на короткочасну пам'ять (short-term memory exercises), while-listening phase (етап під час прослуховування), когнітивний підхід. При цьому підході увага приділяється обробці інформації та процесам мислення, тренується мовленнєвий процес учня. Учні слухають текст, перший раз повністю, без змін, а другий раз обривається на певному моменті. Завдання учнів точно відтворити всю фразу з пам'яті. Наприклад:

Teacher: Our school has a big library with big windows. Our school has a big library...

Students: ...with big windows.

У процесі навчання аудіювання надзвичайно корисним є залучення реальних предметів із повсякденного життя, які тісно пов'язані з темою заняття. Такий підхід дає змогу зробити мовний матеріал більш наочним, доступним і зрозумілим для учнів. Наприклад, учитель може розпочати урок із зацікавлення: «I was in the store. Look, these are my shopping bags. Let's guess what's inside.». Це одразу занурює дітей у тему, викликає інтерес і стимулює їх до активного здогадування, спираючись на вже вивчену лексику на теми «одяг», «їжа», «покупки». Поступово учитель дістає з сумки речі, які учні називають і викладає їх на стіл, що допомагає створити міцний зв'язок між почутим словом та візуальним образом [32, с. 120]. Отже, учні не лише повторюють лексику, а й бачать її у реальному втіленні, що значно полегшує слухання, розуміння і запам'ятовування. Такий підхід робить процес аудіювання осмисленим, доступним та активним, оскільки учні одночасно слухають, сприймають, аналізують та взаємодіють. Дослідження підтвердили, що комбінація тексту та візуальних елементів як основним чи додатковим елементом сприяє ефективнішому засвоєнню матеріалу порівняно з виключно словесним поданням інформації [24, с. 174-205].

Висновки до розділу 3

Ефективне формування навичок аудіювання в учнів можливе за умови чіткого дотримання структурованого підходу, що передбачає послідовне

проходження трьох етапів: підготовчого, основного та заключного. Підготовчий етап (pre-listening phase) налаштовує слухачів на сприйняття аудіотексту та структурує процес слухання. Під час етапу слухання (while-listening phase) виконання вправ на повне розуміння, вибіркоче знаходження інформації чи визначення основної ідеї сприяє розвитку навичок уважного слухання, аналізу почутого та ефективного засвоєння аудіоматеріалу у навчальному процесі. Етап після прослуховування (post-listening phase) є важливою складовою розвитку навичок аудіювання, оскільки забезпечує як вербальну, так і невербальну активність учнів. Визначено, що вправи під час етапу після прослуховування (post-listening phase) поділяються на рецептивні, репродуктивні та продуктивні. Установлено, що лексико-граматичні навички говоріння закладаються в пам'яті учнів під час проходження трьох етапів аудіювання. Такий поетапний підхід забезпечує не лише повноцінне розуміння мовлення на слух, а й підґрунтя для розвитку продуктивних мовленнєвих умінь, що є запорукою успішного оволодіння іноземною мовою.

Навички слухання розвиваються через завдання на розуміння змісту, логічних зв'язків і відтінків мовлення. Опрацювання фонетичних, граматичних і прагматичних аспектів автентичної мови формує здатність адекватно сприймати інформацію у реальних ситуаціях.

Розроблені авторські вправи та завдання під кожен методичку навчання англійської мови для набуття навичок під час аудіювання. Вправи спрямованні на розвиток вміння сприймати мову на слух, виконанню конкретного завдання і мотивації до говоріння.

Отже, підтверджено доцільність поєднання традиційного, комунікативного та інтерактивного методів навчання англійської мови в освітньому процесі. Використання реальних предметів, візуальних матеріалів, інтерактивних ігор та вправ на передбачення змісту тексту активізує пізнавальну діяльність школярів і забезпечує ефективне засвоєння іншомовного матеріалу, що відповідає вимогам сучасної освіти.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу зробити такі теоретичні та практичні висновки:

1. Аудіювання як самостійний вид мовленнєвої діяльності є складним процесом аналізу, інтерпретації та реакції. Важливість аудіювання складається з розвитку навичок та стратегій навчання вміння слухати, розуміння прослуханого тексту і кращого засвоювання інформації. Фонетичні, лексичні та граматичні навички формують ефективність розвитку мовленнєвих умінь аудіювання. Доведено, що ефективне аудіювання формує фонетичний слух, розвиває мовленнєву інтуїцію, сприяє швидшому опануванню мови та розвиває її і веде до діалогу. Аудіювання вимагає навичок концентрації, емпатії та вміння виділяти ключові слова та ідеї. До складу компетентності в аудіюванні входять знання, уміння, навички та комунікативні здібності. Найважливішим компонентом компетентності в аудіюванні є мовленнєві, навчальні, організаційні, інтелектуальні та компенсаційні вміння, що вможливають ефективне сприйняття та аналіз усного мовлення. Аудіювання як самостійний вид діяльності вимагає: системного підходу до формування навичок, спеціальних методик навчання, створення відповідного аудіосередовища, формування стратегій критичного аналізу почутого, перехід від пасивного сприйняття до інтерактивного та активного використання, розвиток здібностей до ідентифікації ключових ідей та деталей.

2. Успішність аудіювання залежить від багатьох чинників, з-поміж яких варто виокремити: індивідуально-психологічні особливості слухача, тобто його пам'ять, рівень розвитку мовленнєвого слуху, здатність концентрувати увагу та зацікавленість у темі; мовленнєві особливості аудіотексту, зокрема його відповідність мовленнєвому досвіду та рівню знань учнів; зовнішні умови, зокрема наявність шумів, якість звуку або можливості повторного прослуховування.

3. Основні цілі формування компетентності в аудіюванні полягають у розвитку здатності учнів розуміти усне мовлення, зокрема, розпізнавати основну інформацію, деталі та ставлення мовця в різних ситуаціях. Це передбачає розвиток навичок слухання, розуміння та інтерпретації почутого, а також формування когнітивних процесів, таких як увага, пам'ять та мислення. Цілі формування компетентності в аудіюванні варіюються залежно від рівня володіння мовою – базового чи середнього. Вчителі мають адаптувати навчальний процес, інтегруючи різні види вправ з аудіювання, щоб допомогти учням розвинути цю навичку. Важливо не лише те, що школярі слухають, але і як вони це роблять, отже, вибір матеріалів і спосіб сприйняття мають бути завжди цілеспрямованими.

4. Ефективними методами навчання аудіювання в сучасній школі визнано традиційний, комунікативний та інтерактивний, кожен з яких має свої переваги: перший сприяє розвитку мовленнєвого сприйняття, другий – удосконаленню мовлення учнів, третій забезпечує активізацію учнів завдяки іграм та цифровим технологіям. Покращення якості навчання англійської мови, безперечно, потребує методичного комплексного підходу.

Дослідження дало змогу сформулювати деякі практичні поради для успішного навчання учнів аудіюванню, зокрема вміло застосовувати три етапи формування навичок аудіювання “PWP”: “pre-listening phase” (підготовчий, перед прослуховуванням), “while-listening phase” (основний, під час) та “post-listening phase” (заключний, після прослуховування), застосовувати системний підхід до формування навичок аудіювання. Запропоновані в роботі практичні вправи доводять, що завдання з аудіювання для учнів мають бути доступними, цікавими, комбінувати словесні та візуальні елементи.

Загалом у межах дослідження було доведено, що ефективне формування навичок аудіювання залежить від розвитку мовленнєвих умінь, поєднання різних типів слухання та використання традиційних, комунікативних і інтерактивних методів, що забезпечує якісне сприйняття іншомовного мовлення відповідно до вимог сучасної освіти.

SUMMARY

The methodological and scientific literature has been studied, as well as an analysis of pedagogical and psychological theories has been conducted. The present qualification paper deals with the development of English listening skills in secondary school students. The aim of the study is to comprehensively examine listening as an independent type of speech activity. The structure and essence of listening competence have been examined, the theoretical aspects of listening complexity have been explored, and the necessity of developing listening skills as a component of speech activity has been emphasized. The theoretical basis for listening as a form of speech activity is also characterized in the context of the development of students' communicative competence. The importance of listening lies in the development of skills and strategies for teaching listening skills, understanding the spoken text, and the improved assimilation of information. The factors influencing the successful development of listening skills have been identified. Phonetic, lexical, and grammatical skills determine the effectiveness of the development of listening speech skills. It is demonstrated that effective listening forms phonetic hearing, develops speech intuition, and contributes to faster mastery of spoken language. The main goals for each level of language proficiency in secondary school students are analysed. Six types of listening are classified, which help students find the necessary information, apply it, understand the content more deeply, and form the semantic structure of the text. The normative indicators for each class for effective lesson planning are studied. Factors for successful skill formation were analysed, which depend on the individual psychological characteristics of the listener, the level of students' knowledge, and their interest in the topic. In addition, difficulties were identified during listening. Specifically, learning problems can arise from insufficient sustained attention from students, a lack of relevant background knowledge, as well as external conditions such as issues with technical equipment.

Modern methods for improving language teaching have been identified: the traditional, communicative, and interactive approaches. The effectiveness of each

method, which is based on the use of tasks and exercises, was discussed. The advantages and disadvantages of each method were determined. The traditional method trains students in the comprehension of spoken language, the communicative method improves speech skills, and the interactive method activates students through games and digital technologies. It was found that during listening, the student develops phonetic awareness, improves their comprehension and production of spoken language, and engages in dialogue.

In the third section, the use of specially designed audio tasks was investigated, which contribute to the development of independent text analysis. The analysis skills based on comprehension of audio material were formed. The work emphasizes that improving the quality of English teaching requires a comprehensive approach, particularly dividing listening tasks into three stages (pre-listening, while-listening and post-listening), since it is this sequence of exercises that provides an effective result. It was found that the exercises performed during listening should be as simple as possible, since not all students are able to simultaneously perceive information and perform complex mental processes. Post-listening tasks should be selected based on their difficulty to avoid memory overload and ensure effective learning of the material. The activities related to listening comprehension include: first the student must understand the audio text, then reproduce its content, and then perform mental tasks.

Therefore, listening as an independent activity requires: a systematic approach to the formation of skills, special teaching methods, the creation of an appropriate audio environment, the development of strategies for critical analysis of what is heard, the transition from passive perception to interactive and active use, the development of the ability to identify key ideas and details.

The effectiveness of listening instruction depends on phonetic awareness, a variety of materials, motivation, regular completion of tasks and active participation. Crucially, a correct approach and consistent practice are essential.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березовська О. В. Розвиток навичок аудіювання з іноземної мови. Київ: НУХТ, 2014. 11 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник, Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б. та ін. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Зимомря І. М. та ін. Міністерство освіти і науки України, 2021. 55 с.
5. Сучасні тенденції методики навчання: мовно-літературна царина / Бакум З. П. та ін. Кривий Ріг: Міністерство освіти і науки України Криворізький державний педагогічний університет, 2023. 253 с.
6. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. Київський національний лінгвістичний університет, Іноземні мови. 2012. №2 (70), С. 19-30.
7. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2011. №8 (18). С. 224-233.
8. Кардашова Н. В. Англомовний подкаст як засіб формування компетентності в аудіюванні студентів мовних спеціальностей. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Педагогіка та психологія.» 2015. № 24. С. 176–185.
9. Козак М. В. Комунікативний метод навчання іноземних мов. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Педагогіка, соціальна робота". 2014. Випуск 32. С. 93-95.

10. Корнят В. С., Рибак О. П. Використання інтерактивних методів навчання у початковій школі: теоретичний аспект. Інноваційна педагогіка. 2020. Випуск 21. Т. 3. С. 188-191.
11. Кіщенко Ю. В. Сучасні принципи навчання аудіювання. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Херсон : ХДПУ, 2002. Вип. 30. С. 116-121.
12. Тези 77-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». ТОМ 1 (Полтава, 16 травня - 22 травня 2025 року) Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025. С. 420-421. URL: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2025/77conf/zm-1.pdf>
13. Buttner A. 100 Methoden für den Englischunterricht. Ideen zur Förderung der mündlichen und schriftlichen Sprachkompetenz. Mülheim an der Ruhr: Verlag an der Ruhr, 2012. 253 S.
14. Elsner D. Englisch in der Grundschule unterrichten. Grundlagen, Methoden, Praxisbeispiele. 1. Auflage. München: Oldenbourg, 2010. 175 S.
15. Gehring W. Praxis Planung Englischunterricht. Bad Heilbrunn: Julius Klinkhardt, 2015. 336 S.
16. Hohwiller P. 99 Tipps für Englisch Sekundarstufe I+II. Berlin: Cornelesen, 2014. 144 S.
17. Kieweg W. Möglichkeiten zur Verbesserung der Hörverstehenskompetenz. In: Der fremdsprachliche Unterricht Englisch. Marburg: Friedrich Verlag, 2003. 64-65 S.
- 18 Klein K. Die besten Spiele für den Englischunterricht. München: Oldenbourg, 2012. 128 S.
19. Richards J. C. Communicative Language Teaching Today. New York: Cambridge University Press, 2006. 47 p.
- 20 Richards J. C. Teaching Listening and Speaking. From Theory to Practice. England: Cambridge University Press, 2008. 48 p.

21. Rost M. Teaching and researching listening. 2nd ed. Harlow: Longman, 2011. 425 c.
22. Solmecke G. Das Hörverstehen und seine Schulung im Fremdsprachenunterricht. Englisch. Hannover: Friedrich, 2003. 65 S.
- 23 Thaler E. Englisch unterrichten. Grundlagen, Kompetenzen, Methoden. 1. Auflage. Berlin: Cornelsen, 2012. 344 S.
24. Butcher K. R., Mayer R. E. The multimedia principle. The Cambridge hand- book of multimedia learning. 2th ed. New York: Cambridge University Press, 2014. 934 p.
25. Flowerdew J., Miller L. Second Language Listening. Theory and Practice. Cambridge. 2005. 238 p.
26. Hadfield J., Hadfield Ch. Simple listening activities. Oxford: Oxford University Press, 2013. 78 p.
27. Haß F., Kieweg W. I can make it! Englischunterricht für Schülerinnen und Schüler mit Lernschwierigkeiten. Seelze: Friedrich Verlag, 2012. 301 S.
28. Häussermann U., Piepho H.-E. Aufgabenhandbuch Deutsch als Fremdsprache. Abriss einer Aufgaben und Übungstypologie. München: iudicium, 1996. 528 S.
29. Karbe U., Piepho H.-E. Fremdsprachenunterricht von A bis Z. Praktisches Begriffswörterbuch. Ismaning: Hueber, 2000. 276 S.
30. Rogers C. R., Farson R. E. Active Listening. Bad Hersfeld: Martino Fine Books, 2015. 36 S.
31. Heinz S., Riedel A., Riecke-Baulecke T. (Hrsg.). Basiswissen Lehrerbildung: Englisch unterrichten. Seelze: Friedrich Verlag, 2018. 317 S.
32. Englisch Didaktik für die Grundschule / Böttger H. et al. 1. Auflage. Berlin: Cornelsen, 2012. 273 S.
33. Englisch Methodik, Sekundarstufe I+II / Lütge C. et al. 2., überarbeitete Auflage, Berlin: Cornelsen, 2018. 240 c.
34. Fachdidaktik Englisch. Tradition, Innovation, Praxis / Haß F. et al. 2. überarbeitete Auflage. Stuttgart: Klett, 2016. 420 S.

35. Web 2.0 im Fremdsprachenunterricht. Ein Praxisbuch für Lehrende in Schule und Hochschule / Heckmann V. et al. Glückstadt: Verlag Werner Hülsbusch, 2012. 300 S.
36. [CEFR] Council of Europe, Language Policy Programme. Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment - companion volume with new descriptors. Strasbourg: 2018. 235 c.
37. [CEFR] Council of Europe, Language Policy Programme, Education Policy Division, Education Department. Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment - companion volume with new descriptors. Strasbourg: Documents and Publications Production Department (SPDP), 2020. 278 c.
38. Scottish Council for Educational Technology. Audio. In Technologies in learning. Glasgow: SCET. 1994. 24-25 p.
39. Mayer N., Köhler G. Englischunterricht. Kompetent im Unterricht der Grundschule. Band 4. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren, 2009. 140 S.
40. Anh D. T., Thanh P. X. Competence Based Assessment of Listening Skill for ESL Students. VNU Journal of Science: Education Research, 2014. Vol. 30, No. 4. c. 7-16.
41. Cebeci Z., Tekdal M. Using Podcasts as Audio Learning Objects. Interdisciplinary Journal of Knowledge and Learning Objects, 2006. Vol. 2. P. 47–57.
42. Manning S. The Promise of Podcasting. Pointers & Clickers. 2005. vol 6 no 2. P. 1-6.